

tervezte. A facsarnok felépítését tervezték az eredeti állapot szerint, ahol különböző vasúti kocsikat és vontatójárműveket tekinthettek volna meg a látogatók. Később az EXPO rendezvényeihez kapcsolódóan egy közös vasúti-vízi-légi kiállításkomplexumot akartak létrehozni. A vasút tanulmányt készítettett az épületek eredeti helyreállításáról. Az indóház és a vízház azonban olyan katasztrofális állapotban van, hogy ha sürgősen nem fognak hozzá a helyreállításhoz, az épületből csak a tervek maradnak meg.

Szikszai Mihály

A húsvéti tojásokról

Fülöp Klára népi iparművésznél

Fülöp Klára 1988-ban kapta meg az elismerő népi iparművész címet, hiszen évek óta zsűriztette a népi Iparművészeti Tanácsnál viaszveszejtési technikával díszített írókázott húsvéti tojásait. A Budapesten élő népi iparművész 1948-ban született Keszthelyen. Arról faggatom, kitől tanulta ezt a díszítési technikát?

•Körülbelül 8-10 éves kislány lehettem, amikor először segíthettem édesanyámnak a húsvéti tojás festésénél. A festéshez szükséges püspöklila, úgynevezett „alkörmös” festéket az ünnepeket megelőzően házról-házra járó cigányoktól szereztük be, akik cserébe csak tojást fogadtak el.

Milyen festési módszert tanultál édesanyádtól?

•Ma már nagyon ritkán alkalmazott, de érdekes módszert használt édesanyám. Méhviaszból ceruza vastagságú rudacskákat sodort a tenyerei között (egyik vége felé hegyesedőt), és a frissen főtt – még majdnem hogy forró – tojásokat az így elkészített viaszrúddal mintázta meg, illetve írta rájuk a legváltozatosabb mintákat. Ezzel a módszerrel igen gyorsan kellett dolgoznia, és az állandóan vastagodó viaszrúd következtében a rajzolt minták vonalai is egyre inkább szélesebbek lettek; azaz, a minták rajzolata nem volt egyenletes szélességű. Ez a módszer csak jóval később tűnt fel nekem, amikor én már más eszközzel, illetve módszerrel „írtam” meg az általam készített tojásokat. A viaszréteg felrajzolása után a tojásokat alkörmös-fürdőbe helyeztük. A festék olyan tömény, erős volt, hogy a fürdő felmelegítésére nem is volt szükség a festés elvégzéséhez. Amikor a fürdőbe helyezett tojások színe elérte a megfelelő árnyalatot, kivettük a fürdőből, és a viaszt kés fokával kapartuk le. Kezdetben az én feladatomban volt az ily módon elkészült tojások szalonnahéjjal, majd puha ruhával való fényesre dörzsölése. Később édesanyám felügyelete mellett már én is részt vehettem a tojások rajzolásában, a minták „megírásában”.

Milyen mintákat ismertél meg édesanyádtól?

•Édesanyám egyszerű, vonalas mintákat rajzolt. Nem árasztotta el mintákkal a tojások felületét. Ebből az egyszerű virág-, levél- fenyőágas, gereblye-, bajuszmintára emlékszem.

Mikor határozta el magad, hogy tojásfestés lesz a fő hivatásod?

•Hosszú ideig csupán a nővérem gyermekei részére festettem húsvétra tojást, évente egyszer. Amikor már a saját kisfiam is annyira felcseperedett, hogy tudott örülni a szép ajándéknak, egyre több tojást mintáztam meg. Megpróbáltam viaszba mártott tollal, majd gyufaszállal rajzolni a mintákat. A vonalak azonban még az édesanyámtól látott és tanult viaszrudas írásnál is egyenetlenebbek voltak. Festékként a vöröshagyma héjának levét és a hazulról magammal hozott alkörmöst használtam.

Azt a technikát, amit ma is használsz, bizonyára nemcsak édesanyádtól tanultad?

•Egy újságcikk alapján ismerkedtem meg néhány évvel ezelőtt Vörös Mihályné, báta tojásdíszítő asszonnyal, és néhány levélváltás után meg is látogattam őt. Nála ismertem meg azt a „tojásdíszítő” eszközt, amit „skicának”, „gicának” vagy „írókának” hívnak. Ezt használok ma is, aminek lényege, hogy vékony rézlemezből gombostűre pödört csövecskéket készítek. A csövecskét két hurkapálcika közé erősítem cémával, majd forró viaszba mártva megírom vele a tojást. Különböző vastagságú skicákat készítek, attól függően, ahogy azt a minta megkívánja. Pöttyözéshez (bagázáshoz) például a legvékonyabb skicát kell használni. Nem közömbös az sem, hogy milyen tojást mintázok meg. Kiválogatom a fehér héjú tojásokat, és azokat az alábbi módon főzöm meg: lassú tűzön kb. 2 óra hosszáig főzöm a tojásokat, hogy ne romoljanak meg. Sőt teszek a vízbe, nehogy megrepedjenek. Főzés után – még langyos állapotban – írom meg a tojásokat méhviaszos skicával. A tojások festéséhez a vörös- és lilahagyma héjának főzetét használom. Minél tovább tartom a tojást a festékküldőben, annál sötétebb árnyalatot kap. De a végső színárnyalat a tojás héj simaságától, színétől, finomságától és porúságától is függ. A tojásra felvitt viaszt (rajzolatot) a festékküldő után, főzőlap feletti melegítés közben, puha ruhával dörzsölöm le.

És ha több színű tojást akarsz festeni?

•Akkor az első írás és festés után azt a réteget, amit világosabb árnyalatnak szeretnék megkapni, újra lefedem viasszal; ezt vastagabb skicával készítem el, majd a tojást sötétebb színárnyalatú, vagy pedig más színű festékküldőbe helyezem. Így végzem el az eltérő szín felvitelét.

Honnan tanultad és gyűjtötted az általad használt mintákat?

•A tojásokra írt motívumokat a Néprajzi Múzeumból, alkalmi pingálóktól, régi könyvekből, vásárokból és különböző kiállítások anyagából gyűjtöttem. Sőt, nem felejtettem el az édesanyámtól tanult mintákat sem.

Sári Katalin

Úz eredetű hímestojás-minták a Székelyföldön?

Tizenöt éve foglalkozunk Közép-Ázsia népművészetével, azon belül textiljeivel, alapvetően nemeztakarókkal. Azóta keressük az ottani élő népművészet egyezéseit, rokonságát a magyar népművészettel. Tudjuk, hogy ez az egyezés a honfoglalást megelőző korokból kell származzon. Illetve származhat még e rokonság olyan keletről jött néptől, amelyik az Árpád-ház kihalásáig telepedett le hazánkban.

Nyilván szakértelmük hiányában, kevés eredményre jutottunk. Csak az elmúlt két évben lettünk figyelmesek a Komárom megyei Martos (Martovce) falu metéléses kézimunkáira,¹ majd a székelyföldi hímestojások egy-néhány darabjára.

¹ Népismereti Könyvtár 7. Ágh Tibor kötet, Komárom-Dunaszerdahely, 1983. 221-233. old.